

Роман ПОДКУР*

Доступ до документів радянських спецслужб: конфлікт «особистої інформації» і «наукового дослідження»

В статті аналізується проблема відкритості матеріалів радянських спецслужб для наукових досліджень. Розглядається конфліктна ситуація у контексті дотримання українського законодавства щодо конфіденційної інформації та необхідності наукового дослідження політичних репресій радянської доби.

Ключові слова: радянські спецслужби, архівні матеріали, конфіденційність, політичні репресії.

Наукове дослідження діяльності радянських спецслужб ускладнювалося майже цілковитою закритістю архівів та існуванням попередньої цензури. Основним регулятором доступу до архівних документів були ідеологічні й політичні мотиви, закріплені відомчими інструкціями. У СРСР завжди зберігався диктат відомства щодо визначення доступу і використання створених у процесі роботи документів. Наукова громадськість і архівісти не мали змоги впливати на визначення науково-історичної цінності документів. Відомство знищувало величезні документальні пласти радянської історії, приховуючи, в першу чергу, негативні сторони дійсності. Деякі матеріали передавалися на таємне зберігання. Це документи про діяльність правоохоронних органів, національний та релігійний рухи, порушення конституційних прав особи тощо.

Тому найбільш змістовні роботи з проблеми публікувалися або за кордоном, або в період між розпадом СРСР, крахом радянської політичної системи і створенням державних структур незалежних держав.

Тоді, у другій половині 1980-х рр., демократизація радянського суспільства стала поштовхом для розвитку гума-

* Подкур Р.Ю. — кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України.

нітарних наук. Лідери КПРС вирішили задовольнити, хоча і в певних межах, соціальне замовлення радянського суспільства на «білі плями» радянської історії. Вже 1–3 жовтня 1986 р. відбулася Всесоюзна нарада завідувачів кафедр суспільних наук вищих навчальних закладів. Учені й викладачі обговорювали питання «об'єктивності і правдивості історії», підготовки нових підручників із суспільних наук, усвідомлення «важких періодів радянської історії», необхідності розсекречування і розширення доступу до архівних джерел. Тому Постанову Секретаріату ЦК КПРС від 3 грудня 1986 р. про розширення інформаційної бази гуманітарних наук можна вважати точкою відліку в перегляді підходів про режим таємності архівних документів радянського періоду. Головним управлінням архівів при Раді Міністрів РРФСР 27 серпня 1987 р. було прийняте рішення «Про проведення архівними організаціями РРФСР роботи щодо розширення інформаційної бази суспільних наук»¹.

Реакцією вищого партійно-державного керівництва СРСР на вимогу громадськості про розслідування «злочинів сталінізму» було створення 27 вересня 1987 р. Комісія Політбюро ЦК КПРС із додаткового вивчення матеріалів, пов'язаних із репресіями, що мали місце в період 1930–1940-х і на початку 1950-х рр.²

Комісію очолив М. Соломенцев, а з 11 жовтня 1988 р. її головою став секретар ЦК КПРС О. Яковлев. В УРСР комісію ЦК КП України з координації процесу реабілітації очолив другий секретар ЦК КП України В. Івашко³.

¹ Більш детально про процес розсекречування документів див.: Павлова Т.Ф. Рассекречивание документов в государственных архивах РФ (1991–2006 годы) // Новая и новейшая история. – 2007. – № 4. – С. 86–92.

² Реабилитация: Политические процессы 30–50-х годов / Под общ. ред. А. Н. Яковлева. – М.: Политиздат, 1991. – С. 15.

³ Бойко С. Розгортання процесу реабілітації в УРСР у добу перебудови: характерні риси, особливості // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2001. – № 2 (17). – С. 530–534.

Процес масової реабілітації був можливий лише за умов розсекречення архівних документів. Тому 18 вересня 1987 р. Головним архівним управлінням при РМ УРСР був виданий наказ № 77 «Про розширення доступу дослідників до документів, що зберігаються в державних архівах республіки». Наказ був результатом спеціального обговорення на колегії ГАУ при РМ УРСР 16 вересня 1987 р.

Міністерствам та відомствам доручалося розробити «Положення про порядок отримання і використання науковими установами, навчальними закладами документів відомств, які знаходяться на державному зберіганні», подати пропозиції про порядок отримання й використання документів із відомчих і поточних архівів⁴.

У центральних та обласних державних архівах створювалися комісії з розсекречування у складі архівістів, учених і співробітників органів державної безпеки. Загалом за період 1989–1995 рр. було розсекречено понад 10 тис. фондів, майже 1 млн справ⁵.

«Оксамитові революції» у Східній Європі, розпад СРСР лише активізували процеси полегшення доступу до архівних документів і їхнього розсекречення. Більшість урядів держав Східної і Центральної Європи, в тому числі і створених на основі республік колишнього СРСР, шляхом розсекречування архівів радянського періоду намагалися показати злочинну суть більшовицького/комуністичного режиму. Головною метою демократичних лідерів було не допустити до управління державою колишніх комуністичних функціонерів.

В Україні після Указів Президії Верховної Ради України від 26 серпня 1991 р. «Про тимчасове припинення діяльності Компартії України» і від 30 серпня 1991 р. «Про заборону діяльності Компартії України» на державне зберігання були

⁴ Пристайко В. З історії розсекречування архівних документів в Україні // Реєстр розсекречених архівних фондів України: Міжархівний довідник. Т. 1. Розсекречені архівні фонди центральних державних архівів України. Кн. 1. – К., 2009. – С. 12.

⁵ Пристайко В. Вказ. праця. – С. 13.

передані всі документи ЦК Комуністичної партії України, місцевих партійних організацій.

На базі Партійного архіву ЦК КП України Указом Президії Верховної Ради України від 27 серпня 1991 р. і Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 1991 р. в системі українських державних архівів був створений Центральний державний архів громадських об'єднань України. Дослідники отримали доступ до більшості документів вищого політичного керівництва Радянської України⁶. Тоді вчені вперше ознайомилися з інформаційно-аналітичними матеріалами ВУНК–ДПУ–НКВС–МДБ–КДБ УРСР, рішеннями політбюро ЦК Компартії України, які регламентували діяльність радянських спецслужб у республіці.

Також, відповідно до Указу Президії Верховної Ради України від 9 вересня 1991 р. «Про передачу архівних документів Комітету державної безпеки України до державних архівів республіки», почалася передача державним центральним і обласним архівам окремих фондів з архівних підрозділів колишнього КДБ УРСР.

В Указі зазначалося, що документи Комітету державної безпеки України «мають велике значення для об'єктивної оцінки суспільно-політичних процесів, масових репресій, реабілітації та забезпечення законних інтересів громадян». Передбачалося створення комісії за участю народних депутатів, представників громадських організацій для вироблення критеріїв відбору і передачі на державне зберігання документів радянських органів державної безпеки⁷. На державне зберігання були передані архівно-кримінальні справи на осіб, що постраждали від незаконних політичних репресій, і фільтраційні справи на осіб, примусово вивезених до фашистської Німеччини.

Один лише Центральний державний архів громадських об'єднань України прийняв на державне зберігання понад

⁶ Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник / Авт.-упоряд.: Б. Іваненко (кер.), О. Бажан, А. Кентій, Н. Маковська, А. Соловйова. – К., 2001. – С. 5.

⁷ Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 46. – Ст. 631.

34 тис. архівно-кримінальних справ репресованих громадян (уродженців Києва та Київської області)⁸.

Загалом архівними підрозділами обласних управлінь Служби безпеки України упродовж 1990-х рр. було передано понад 1,5 млн справ, із них 1,373 млн фільтраційних і 169 тис. архівно-кримінальних справ⁹.

Подібний процес відбувався в Російській Федерації. Президія Верховної Ради РРФСР 14 жовтня 1991 р. також прийняла постанову № 1746-1 «Про утворення Комісії з організації передачі-прийому архівів КПРС і КДБ СРСР на державне зберігання і їхнього використання». У ній зазначалося: «Надаючи особливого значення архівним документам КПРС і КДБ СРСР для об'єктивного і всебічного вивчення їхньої ролі в житті радянського суспільства, відповідно до Указів Президента РРФСР від 24 серпня 1991 р. «Про партійні архіви» і «Про архіви Комітету державної безпеки СРСР», Президія Верховної Ради РРФСР постановляє: 1. Утворити Комісію з організації передачі-прийому архівів КПРС і КДБ СРСР на державне зберігання і їхнього використання». Міжвідомчу комісію очолив радник Президента РРФСР, народний депутат РРФСР Д. Волгогонов, його заступником був призначений голова Комітету у справах архівів при Раді Міністрів РРФСР Р. Піхоя. До складу Комісії увійшли народні депутати, співробітники КДБ РРФСР, історики, архівісти. Окремо були визначені експерти Комісії, завданням яких було вироблення критеріїв відбору документів радянських спецслужб для передачі їх на державне зберігання. Експертами стали співробітники науково-інформаційного і просвітницького центру «Меморіал» М. Охотін, М. Петров, історик-архівіст А. Рогинський, голова Російського товариства істориків-архівістів, член-кореспондент АН СРСР Я. Щапов, член-кореспондент АН СРСР М. Пок-

⁸ Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник. – С. 9.

⁹ Галузевий державний архів СБУ: Путівник / ГДА СБ України; авт.-упоряд. В. М. Даниленко (відп. упоряд.) та ін. – Харків: Права людини, 2009. – С. 13.

ровський, журналісти В. Логунов і Е. Максимова, заступник міністра юстиції РРФСР М. Шапкін і заступник міністра фінансів РРФСР П. Черноморд тощо.

Члени Комісії і експерти отримали доступ до всіх матеріалів архівів КПРС і КДБ, включаючи ті, що мали заборонні грифи «Особливої важливості», «Цілком таємно», «Таємно».

На початку 1990-х рр. завдяки тиску громадської думки, демократичних організацій, історичного наукового співтовариства в Україні, Російській Федерації, Прибалтійських країнах були відкриті нові документальні масиви. Значну частину розсекречених документів складали документи радянських органів державної безпеки.

Таким чином, українські дослідники на початку 1990-х рр. уперше отримали широкий доступ до інформаційно-аналітичних записок ВНК-ДПУ-ОДПУ-НКВС-МДБ-КДБ, архівно-кримінальних справ репресованих за політичними мотивами громадян, окремих справ-формулярів, фільтраційних справ репатрійованих радянських громадян.

Поява нових архівних документів активізувала наукові дослідження діяльності радянських органів державної безпеки вітчизняними і зарубіжними вченими. Переважна більшість робіт описували діяльність спецслужб у контексті політичних репресій радянського періоду ХХ століття.

В Україні видані декілька бібліографічних покажчиків із проблеми політичних репресій радянського періоду. Кожен із них налічує 4–5 тис. позицій¹⁰. Бібліотека Науково-інформаційного і просвітницького центру Міжнародного історико-

¹⁰ Політичні репресії в Україні (1917–1980-ті рр.): Бібліограф. покажчик / Авт. вступ. ст.: С. Білокінь, Р. Подкур, О. Рубльов; упоряд.: С. Калитко, О. Рубльов, Р. Подкур, Л. Шевченко. – К., 2007. – 456 с.; Репресії в Україні (1917–1990 рр.): Наук.-доп. бібліограф. покажчик / Авт.-упоряд.: Є. Бабич, В. Патока; авт. вступ. ст. С. Білокінь. – К.: Смолоскип, 2007. – 519 с.; Політичні репресії радянської доби в Україні: Наук.-доп. бібліограф. покажчик / Упоряд.: Т. Приліпко, О. Марченко, З. Мусіна; авт. вступ. статті Ю. І. Шаповал; Держ. іст. б-ка України. – К.: Арістей, 2008. – 684 с.

просвітницького правозахисного товариства «Меморіал» (Російська Федерація) нараховує понад 6 тис. видань з історії масових політичних репресій, що аналізують структуру каральних органів і різні аспекти функціонування пенітенціарної системи, історії інакомислення і його придушення.

Наступним поштовхом до масового розсекречення документів радянських спецслужб в Україні став Указ Президента України В. Ющенка від 23 січня 2009 р. «Про розсекречення, оприлюднення та вивчення архівних документів, пов'язаних з українським визвольним рухом, політичними репресіями та голодоморами в Україні».

Сприяючи активізації роботи з розсекречування документів радянського періоду, Президент України прагнув «відновлення національної пам'яті, сприяння процесу національного примирення та взаєморозуміння, забезпечення всебічного, об'єктивного вивчення історії України ХХ століття». Основними «болючими місцями» були визнані український визвольний рух, політичні репресії, Голодомор 1932–1933 рр., голод 1920-х і 1940-х рр.

Міністерству внутрішніх справ України, Міністерству оборони України, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки України, Генеральній прокуратурі України, Державному комітету архівів України, Державному департаменту України з питань виконання покарань було доручено проаналізувати архівні документи, що відклялися в період існування СРСР і УРСР, пов'язані з українським визвольним рухом, політичними репресіями, Голодомором, і забезпечити зняття в установленому законодавством порядку заборонних грифів.

Центральними пунктами Указу стали підготовка і видання наукових, науково-популярних робіт, створення і забезпечення функціонування архіву національної пам'яті — електронної бази архівних документів радянського періоду, пов'язаних із репресивною діяльністю органів державної влади СРСР і УРСР.

Основна робота із розсекречування документів радянських спецслужб була покладена на Галузевий державний архів

Служби безпеки України (ГДА СБ України). Створений відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 1 квітня 1994 р. Галузевий архів був визначений як структурний підрозділ центрального управління Служби безпеки України. З січня 2009 р. ГДА СБ України став основою Департаменту архівного забезпечення Служби безпеки України.

Головним завданням відомчого архіву було створення системи централізованого обліку, зберігання і використання документів, які мали оперативну, наукову та історико-культурну цінність. Документи, що зберігаються в ГДА СБ України, стали складовою частиною Національного архівного фонду України.

Територіально документи ГДА СБ України зберігаються в м. Києві і регіональних (обласних) управліннях СБ України. У м. Києві налічується понад 109 тис. одиниць зберігання документів періоду НК– КДБ, в регіональних підрозділах — понад 735 тис. справ¹¹.

До документального масиву ГДА СБ України належать:

- нормативно-правові й розпорядчі документи органів держбезпеки СРСР і Радянської України;
- інформаційно-аналітичні документи, підготовлені для вищих органів влади та управління СРСР і УРСР. В них узагальнювалася й аналізувалася інформація про політичне, соціально-економічне і культурне життя населення республіки, суспільно-політичне життя української і російської діаспори тощо;
- статистичні відомості про результати оперативно-розшукової і слідчої роботи органів держбезпеки;
- документи політичних організацій і збройних формувань періоду українського визвольного руху;
- архівно-кримінальні справи на репресованих за політичними мотивами громадян;

¹¹ Галузевий державний архів СБУ: Путівник. – С. 13.

- документи про діяльність органів державної безпеки в період Другої світової війни;
- документи про організаційну структуру, напрями діяльності, конкретні здійснені операції, контррозвідку органів держбезпеки;
- оперативно-розшукові й особові справи співробітників органів держбезпеки, військовослужбовців надстрокової служби і вільнонайманих співробітників;
- агентурні справи¹².

Проте в процесі розсекречення архівних документів виникли деякі правові колізії. Прийняття 24 грудня 1993 р. Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» створило правову підставу для використання архівних документів¹³. Основними принципами їхнього використання стали демократизація, деполітизація, повна доступність матеріалів архівного фонду (крім тих, що становлять державну таємницю), захист прав користувачів і власників архівної інформації¹⁴. Таким чином, процес розсекречування став одним із принципів демократизації та створення елементів громадянського суспільства.

Водночас існує дві точки зору на доступ до архівних документів. Частина користувачів архівними документами (переважно вчені) підтримують ідею повного відкриття архівів, у тому числі й особистої інформації про людей — сучасників історичного періоду. На думку дослідників, це дасть можливість із більшою вірогідністю реконструювати історичні події й факти, зробити відповідний науковий аналіз минуло-

¹² Галузевий державний архів СБУ: Путівник – С. 13–14.

¹³ Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-XII «Про Національний архівний фонд та архівні установи» // ВВР. – 1994. – № 15. – Ст. 86. (В редакції Закону України від 13.12.2001 р. № 2888-III // ВВР. – 2002. – № 11. – Ст. 81).

¹⁴ Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України // Архіви України. – 2004. – № 3. – С. 5.

го. Деякі політики також вважають відкриття архівів чинником «морального оздоровлення суспільства і каяття винних».

Інша частина заявляє про реальне політичне, соціальне і міжособистісне загострення у разі повного розкриття особистої інформації про людей, що жили у радянський період, яка раніше була в обмеженому користуванні. Йдеться, в першу чергу, про агентурні й архівно-кримінальні справи, особові й персональні справи вищих і місцевих партійно-державних чиновників.

Російські вчені-архівісти і журналісти, наприклад, стверджують про маніпуляцію документами колишнього КДБ СРСР: «Має місце приватизація архівної інформації, заснована на узурпації посадових можливостей»¹⁵. На цьому тлі в засобах масової інформації здійснюється «викид» особистої інформації з матеріалів спецперевірки або доповідних записок спецслужб, хоча доступ до документальних матеріалів колишніх радянських спецслужб регламентується відомчими інструкціями, і дослідникам широкий доступ до документів закритий.

Про серйозність проблеми використання архівів спецслужб свідчила міжнародна конференція «Політичні переслідування і архівні документи», яка відбулася в липні 2003 р. у Ліверпулі (Велика Британія)¹⁶.

У нашому випадку йдеться про матеріали архівно-кримінальних і агентурних справ. Ми не маємо морального права засуджувати людей, що потрапили в систему радянського терору. Методи допитів, принижень, маніпуляцій, про які ми дізналися з архівних документів, жахають цивілізовану людину. Для самовиживання і безпеки своєї родини люди уклали угоду зі своєю совістю.

¹⁵ Боряк Г. Голосуючи «за» чи «проти» доступу до архівів спецслужб (за підсумками останнього десятиліття в Україні) // Архіви України. – 2004. – № 3. – С. 41; Максимова Э. Продавцы сенсаций из Архива Президента // Известия. – 1994. – 13 июля.

¹⁶ Боряк Г. Вказ. праця. – С. 41.

Одним із захисних механізмів прав особи на інформацію став Закон України «Про інформацію». У ньому вписаний термін «інформація про фізичну особу (персональні дані) — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована»¹⁷.

Також цим законом «не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини»¹⁸. Майже вся інформація про особу підпадає під поняття «конфіденційної» — тобто про фізичну особу (дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження), а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень¹⁹.

Конституційний суд України 30 жовтня 1997 р. визначив, що забороняється не лише збір, але і зберігання, використання і поширення конфіденційної інформації про особу без попереднього її на те дозволу. Також він підтвердив належність до конфіденційної інформації відомостей про особу (її освіту, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, адресу, дату і місце народження та інші персональні дані)²⁰.

Завдання дослідника державного терору радянського періоду полягає в тому, щоб знайти і оприлюднити максимально повні дані про репресованих громадян. Лише завдяки цій інформації люди зможуть дізнатися про долю рідних, замордованих сталінським режимом. Тому вченим якраз доводиться працювати з даними приватного характеру, з архівно-кримінальними справами.

¹⁷ ВВР. – 2011. – № 23. – Ст. 160.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Там само.

²⁰ Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/publish/article/48371;jsessionid=BCC40A6D80B656AA11C6401B1E97BB14>.

Таким чином, виникає певна колізія в процесі використання розсекречених документів. З одного боку, необхідно зберегти конфіденційність інформації. Знайти родичів загиблих для отримання дозволу на використання особистої інформації майже неможливо. З іншого боку, на підставі розсекречених документів дослідники розкривають механізм діяльності органів влади і управління, правоохоронних органів щодо реалізації державного терору в СРСР. Застосовуючи метод мікроісторії — дослідження конкретної людської долі, вчені розкривають механізм державного терору, комплекс державних засобів впливу на особу і її оточення, формування потрібного світогляду.

Проте законодавчою підставою дослідницької роботи з використанням особистих даних стала ст. 30 Закону України «Про інформацію», яка в перших редакціях вказувала: «Інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значущою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право суспільства знати цю інформацію вище за право її власника на її захист»²¹. Однак в останній редакції Закону України «Про інформацію» текст ст. 30 п. 3 був дещо змінений: «Суб'єкти інформаційних відносин звільняються від відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно необхідною»²².

Таким чином, лише суд може визнати розголошену інформацію «суспільно необхідною» чи «суспільно значущою». Отже, вченим залишається лише сподіватися на розуміння судової системи, громадськості, що оприлюднена інформація про репресованих громадян є «суспільно необхідною».

Сьогодні у спілкуванні з громадянами, переписці співробітники редколегії «Реабілітовані історією» отримують слова вдячності від родичів громадян. Зокрема, громадянка Республіки Молдова О. Гинда написала:

²¹ ВВР. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

²² ВВР. – 2011. – № 23. – Ст. 160.

«На Вашому сайті “Реабілітовані історією” я знайшла інформацію про свого діда. На скільки мені відомо з розповідей матері і бабусі, діди сидів у Могилів-Подільській тюрмі до виконання вироку. Повідомте, будь-ласка, якщо це можливо, місце захоронення розстріляних людей. Спасибі за ту працю, яку ви зробили і тепер, ми, нащадки, можемо точніше дізнатися правду. Моїй бабусі до самої старості здавалося, що дід десь живий».

Українське суспільство вистраждало право на пізнання свого минулого. Певна частина суспільства бачить у розсекречених документах спосіб соціального захисту, політичної і моральної реабілітації²³.

Відомий учений-архівіст, доктор історичних наук Г. Боряк вважає, що в умовах недосконалої законодавчої бази, існування великої кількості відомчих інструкцій, що обмежують доступ до особистої інформації, позиція профільних державних органів однозначна — архівісти повинні захищати і гарантувати конституційні права громадян, недоторканості особи та приватного життя²⁴.

Дослідники, що працюють із документами спецслужб, повинні чітко розуміти специфіку методів роботи (провокація заарештованих, сфальсифіковані протоколи тощо). Тому кожна інформація має проходити серйозну наукову критику, детальну перевірку іншими джерелами. Також учений повинен мати певний рівень самоцензури, розуміючи, що йдеться про долі людей.

У цьому контексті цілком зрозуміла позиція державних органів України, які прагнуть знайти баланс між розкриттям політичних злочинів радянського періоду і забезпеченням конфіденційності інформації, зібраної колишніми радянськими спецслужбами.

Таким чином, попри вади українського законодавства, в Україні сформувалася стійка тенденція загальної доступності архівів радянського періоду.

²³ Пристайко В. Вказ. праця. – С. 14.

²⁴ Боряк Г. Вказ. праця. – С. 43.

Її основними параметрами стали:

- забезпечення вільного доступу до архівних фондів у читальному залі державних архівів будь-якій фізичній особі, незалежно від її поглядів, переконань, партійної приналежності, статі, віросповідання;
- створення довідкового апарату відкритого типу;
- надання на законних підставах будь-якого документа, справи, комплексу справ, зазначених у довідковому апараті;
- копіювання документів, необхідних користувачеві;
- необмежена творчість користувача у використанні архівної інформації, окрім обумовлених законодавством випадків, з обов'язковим зазначенням пошукових даних²⁵.

В статье анализируется проблема открытости материалов советских спецслужб для научных исследований. Рассматривается конфликтная ситуация в контексте выполнения украинского законодательства о конфиденциальной информации и необходимости научного исследования политических репрессий советского периода.

Ключевые слова: советские спецслужбы, архивные документы, конфиденциальность, политические репрессии.

The article examines the problem of opening the Soviet secret service material for research. We consider the conflict situation in the context of the implementation of the Ukrainian legislation on confidential information and the need for scientific study of political repression of the Soviet period.

Key words: Soviet special services, archival documents, privacy, political repression.

²⁵ Пристайко В. Вказ. праця. – С. 14.